ENCYKLOPEDIE

JÍZDY NA KONI

Jagoda
Bojarczuk

GRADA

TIPY PRO ZAČÁTEČNÍKY • TECHNIKA JÍZDY • PÉČE O KONĚ

First published as Encyklopedia jazdy konnej
by Wydawnictwo SBM sp. z o.o., Warszawa

© Copyright for the text and illustrations
by Wydawnictwo SBM Sp. z o.o., Warszawa 2023

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2026
Translation © Ema Pellarová, 2026

Obsah

ZÁKLADNÍ INFORMACE O KONÍCH 4

Obecná charakteristika koní – stavba těla, zbarvení, odznaky, plemena 4
Stavba těla koně 6
Zbarvení a odznaky 12
Typy koní 20
Chody 28
Chování koní 36
Krmení koní 46
Péče o koně 52
Zdraví koní a veterinární péče 60

MŮJ KAMARÁD KŮŇ 68

Jak mluvit, aby nám koně naslouchali? Jak naslouchat, aby s námi chtěli mluvit? 68
Seznámení aneb První kontakt s koněm 80
Jsem jezdec aneb Jak jezdecký sport formuje charakter a osobnost 84

POZITIVNÍ JEZDECTVÍ 92

Začátek jezdeckého dobrodružství – výběr jezdecké školy a trenéra 92
Bezpečná jízda na koni – na co by měl jezdec pamatovat 94
Jezdecká výstroj a vybavení 100
Příprava koně k jízdě 106
Výuka a techniky jízdy na koni 112
Poznáváme svět – vyjížďka do terénu 126

JEZDECTVÍ BEZ TAJEMSTVÍ 128

Jezdecký cit – jak ho dosáhnout a rozvíjet 128
Charakteristika jednotlivých chodů z pohledu jezdce 131
Škála výcviku a její jednotlivé prvky 137
Dodatečné pomůcky – kdy je používat 143
Jízda po přímé linii a v oblouku 145
Drezura jako základ parkurového skákání aneb Jak různá drezurní cvičení pomáhají při skokovém tréninku jezdce a koně 150

Obecná charakteristika koní – stavba těla, zbarvení, odznaky, plemena

Koně jsou nádherná zvířata, která si snadno získávají náklonnost lidí. Obdivujeme je pro jejich krásu a eleganci pohybu. Ladnost, lehkost a jemnost, jež projevují, jsou mnohdy inspirací pro umělce, kteří je ve svých dílech často zobrazují. Kůň je spojován s hrdostí a svobodou a cválat na jeho hřbetě je snem mnoha nadšenců.

Existuje mnoho plemen a typů koní. Stavba jejich těla, zbarvení, charakter a temperament ovlivňují celkovou podobu zvířete.

Koně by měli každý den trávit dostatek času na pastvině

Rozdíl ve velikosti mezi dospělým teplokrevným koněm a poníkem

Zbarvení srsti je geneticky dané, pro každého koně je specifické a umožňuje jeho identifikaci

Stavba těla koně

Hlava koně: 1. ucho, 2. zátylek, 3. hříva, 4. kštice, 5. čelo, 6. hřbet nosu, 7. oko, 8. nozdra, 9. chřípí, 10. huba, 11. lícní kost, 12. žuchva, 13. hrdlo

Stavba těla koně se týká celkového vzhledu zvířete. Pro různá plemena je charakteristická různá stavba těla, která je úzce spjata s užitkovostí daného plemene.

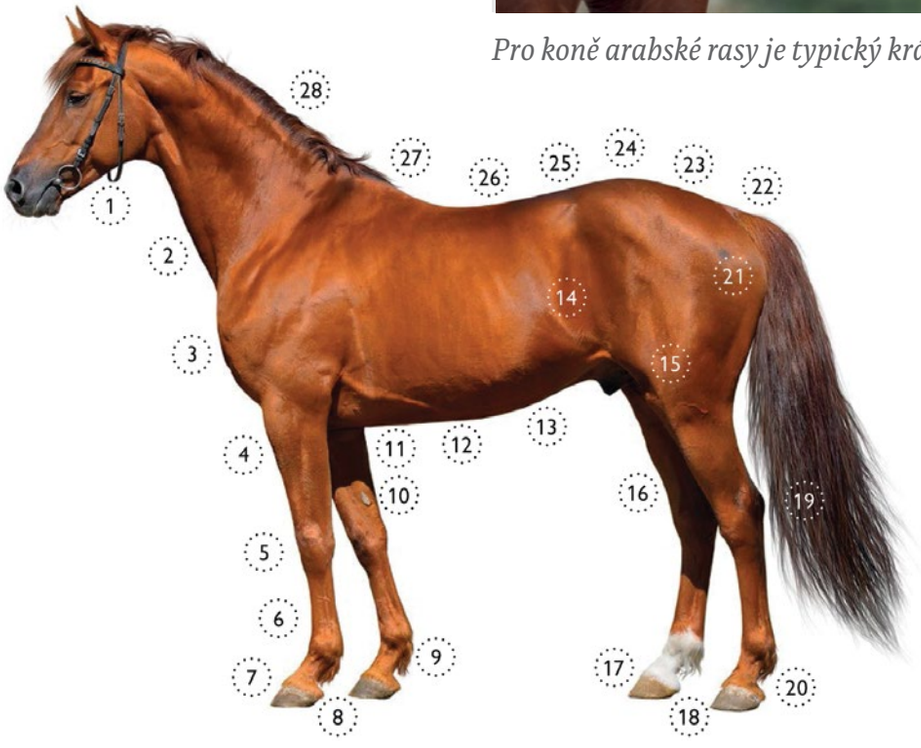
Tělo koně lze rozdělit na tyto části: **hlavu**, **krk**, **trup**, **přední končetiny**, **zadní končetiny** a **ocas**. U různých plemen koní se každá část liší velikostí a robustností. Fenotyp neboli souhrn všech znaků a vlastností závisí na genotypu a vnějších faktorech.

Hlava ovlivňuje umístění těžiště zvířete, protože vyvažování hlavou je spojeno s udržením rovnováhy při pohybu. Hmotnost hlavy dospělého koně činí přibližně 16 kilogramů. Velikost této části těla je úzce spojená s typem koně. **Chladnokrevní koně** mají velkou, těžkou hlavu, zatímco hlava **teplokrevných koní** je lehká a štíhlá. Podle tvaru nosní kosti rozlišujeme tři typy hlavy: štičí, klabonosou a rovnou.

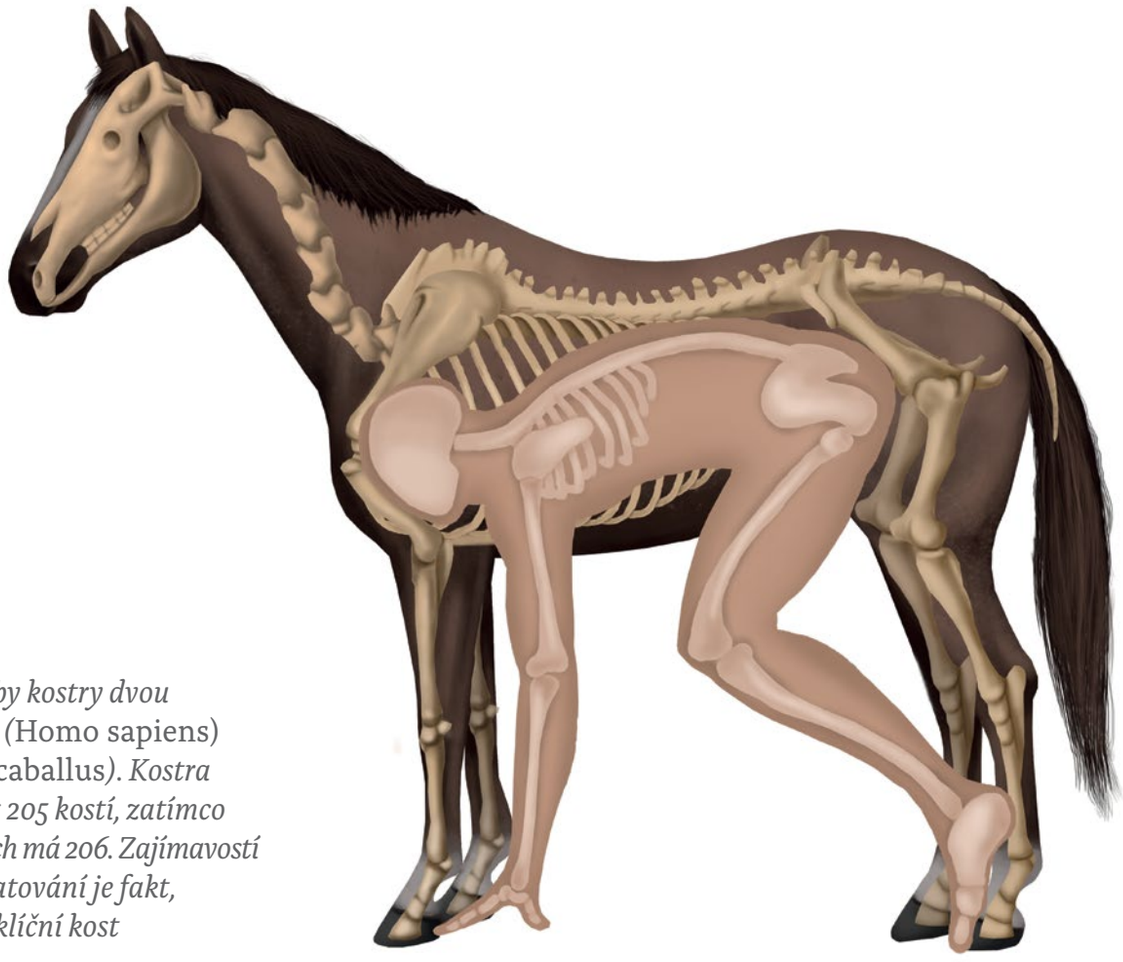
Krk spojuje hlavu s tělem. Krk obratlovců, koně nevyjímaje, je první částí páteře. Skládá se ze sedmi krčních obratlů, které jsou obklopeny a stabilizovány vazy a svaly. Spoje mezi jednotlivými obratli jsou pohyblivé, což umožňuje krku velmi široký rozsah pohybu. Horní část krku se nazývá hřeben krku, ze kterého vyrůstá hříva. Spodní část se nazývá hrdelní brázda. Existují tři charakteristické typy koňského krku: rovný, labutí a jelení.

Pro koně arabské rasy je typický krásný labutí krk

Tělo koně: 1. hlava, 2. krk, 3. plec, 4. předloktí, 5. koleno, 6. holeň, 7. spěnka, 8. kopyto, 9. spěnkový kloub, 10. kaštánek, 11. loket, 12. hruď, 13. břicho, 14. slabina, 15. koleno, 16. hlezno, 17. korunka, 18. patka, 19. hlezenní kloub, 20. ostruha, 21. sedací hrbol, 22. kořen ocasu, 23. záď, 24. pánev, 25. bedra, 26. hřbet, 27. kohoutek, 28. hřeben krku

*Porovnání stavby kostry dvou savců – člověka (*Homo sapiens*) a koně (*Equus caballus*). Kostra koně se skládá z 205 kostí, zatímco kostra člověka jich má 206. Zajímavostí hodnou zapamatování je fakt, že koně nemají klíční kost*

Největší částí těla je **trup**. Začíná v místě, kde se poslední krční obratel spojuje s prvním hřbetním obratlem. Charakteristický viditelný výstupek vytvořený nad tímto spojením je kohoutek. Výška kohoutku určuje výšku koně. Tělo se skládá z 18 párů hrudních obratlů, které jsou přímo spojeny se žebry. Primární úkol žeber je chránit srdce a plíce, které se nacházejí v hrudníku. Hřbet koně by měl být rovný, široký a dostatečně osvalený. Bederní oblast páteře je nejslabším místem koňského těla, a proto by neměla být přetěžována. Poslední část páteře koně se skládá z ocasních obratlů. Vespod zadní části hrudníku se nachází břicho. V břišní dutině jsou důležité části trávicího, vylučovacího a reprodukčního systému. Spojení mezi boční břišní stěnou a zadní končetinou koně se nazývá bok.

Kůže plní především ochrannou funkci proti atmosférickým podmínkám, úrazům, dehydrataci a infekcím. Melanin (pigment) obsažený v kůži poskytuje dodatečnou ochranu před škod-

livým zářením. Růžová kůže, které tento pigment chybí, je citlivější a náchylnější ke spálení sluncem. Přirozené kyselé pH kůže brání usazování mikroorganismů a ničí bakterie, plísně a viry. Kůže je pokryta srstí, která jí poskytuje dodatečnou ochranu. Srst vyrůstá ze škáry pod určitým úhlem. Folikuly srsti jsou vyživovány mazovými žlázami, což udržuje srst v dobré kondici a lesklou. Žíně hřívy, ocasu, rousů a řasy jsou trvalé a také výrazně silnější a pevnější. Hmatové vousy se nacházejí na hubě koně a jejich úkolem je určovat vzdálenost mezi hubou a zkoumaným předmětem. Koni také umožňují posoudit kvalitu krmení (viz str. 39, 46).

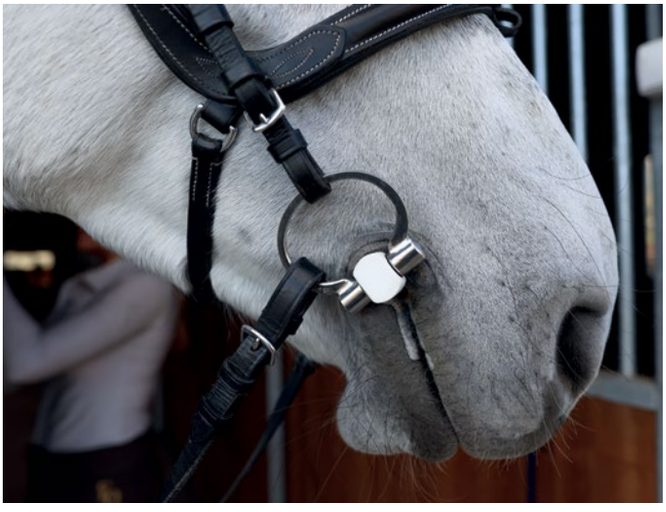
Nohy koně slouží jako opora těla a umožňují pohyb. Jejich horní část tvoří masivní kosti, spodní část se skládá z drobnějších kostí, které mají hlavně podpůrnou a tlumicí funkci. Díky práci končetin se kůň pohybuje konkrétním chodem se zachováním rytmu a taktu. Rozsah pohyblivosti kloubů je dán kloubními pouzdry a vazy. Přední končetiny slouží především jako opora a tlumič nárazů, zatímco ty zadní jsou hlavní hnací silou pohybového aparátu koně (viz str. 28).

Koním s růžově zbarvenou kůží se říká albíni

V závislosti na plemeni mohou mít koně různě dlouhé rousy

Na hubě koně se nacházejí hmatové vousy

Ostruhy, kaštánky a kopyta jsou tvořeny rohovinou. Právě péče o kopyta a jejich správná stavba jsou základem zdraví koně, protože na kondici kopyt závisí funkce pohybového aparátu. Kopytní pouzdro chrání struktury, které se nacházejí uvnitř. Správně tvarovaná a ošetřovaná kopyta pomáhají rovnoměrně rozkládat hmotnost koně a tlumit nárazy vznikající během pohybu. Kopyta jsou velmi citlivá a měla by být velmi pečlivě ošetřována (viz str. 52). Kromě každodenní běžné péče, jako je čištění, mytí nebo mazání, je nutná pravidelná korekce, kterou provádějí profesionální

NEZAPOMEŇTE

O kopyta koně by měl pečovat profesionální podkovář. Jejich úprava by měla probíhat každých 6–8 týdnů.

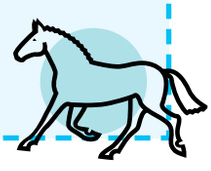
Kopyta vyžadují pravidelnou úpravu prováděnou profesionálním podkovářem

Někteří koně vyžadují speciální podkování, které by měl provádět výhradně profesionální podkovář

VÍTE, ŽE...

Kaštánky jsou rohovité pozůstatky zaniklých prstů dávných předků koní, které v důsledku evoluce postupně zmizely a vyvinuly se v kopyto.

podkováři. Kopytní rohovina neustále dorůstá, proto je úprava nezbytná. Podkovář kopyta zkrátí do správného a přesného tvaru. Pokud zjistí, že kopyta nejsou v nejlepší zdravotní kondici, může také doporučit výživové doplňky. Některé koně je třeba podkovat, ale o tom, zda je to nutné, vždy rozhoduje podkovář.

Zbarvení a odznaky

Zbarvení neboli barva koňské srsti a její různé variace mají především estetický účel a umožňují zvíře identifikovat. Kůň má průkaz nebo mezinárodní pas, v němž je uveden přesný popis fyzického vzhledu zvířete. Barva srsti koně závisí

Koně se liší barvou srsti. Každá barva má nespočet různých odstínů a její určení vyžaduje rozsáhlé znalosti

na genetických faktorech. Škála jejího zbarvení je extrémně široká, takže jeho přesné určení je často obtížné i pro odborníky.

Hnědá barva je charakteristická pro **hnědáky**. Hříva a ocas hnědáků jsou černé. Jedná se o velmi oblíbenou barvu, přičemž intenzita určuje její specifikaci. Podle intenzity a odstínu zbarvení je specifikace následující: světlý hnědák, hnědák, tmavý hnědák, černý hnědák. Nohy hnědých koní mohou být tmavší nebo světlejší než základní barva srsti.

Koně s černou barvou srsti po celém těle na tmavošedé kůži s černými žíněmi v hřívě a ocasu jsou **vraníci**. Někteří mají v zimě hustou podsadu a zbarvení má nádech do šeda, v létě je však jejich srst černá a jsou to tzv. letní vraníci.

Koním kaštanové barvy se říká **ryzáci**. Ryzá až červená barva srsti má velmi mnoho odstínů. Žíně hřívy a ocasu jsou ve stejné barvě jako základní srst nebo světlejší. Podle intenzity a odstínu zbarvení je dělení následující: světlý ryzák, ryzák, tmavý ryzák, černý ryzák.

Hnědák

Vraník

Ryzák

Bělouš

Albíni mívají velmi často modré oči, kterým se říká rybí

Bělouši mají tmavou kůži, srst bílou nebo lehce šedou. Barva žíní hřívy a ocasu se podobá barvě základní. Bělouši se primárně dělí na vybělující a nevybělující. Podle odborné terminologie může být bělouš dále černý, šedý, smíšený, medový nebo žlutý. Pokud má bělouš na těle tmavší kruhové skvrny se světlým středem, říká se mu grošák.

Koně s bílou srstí, žíněmi a růžovou barvou kůže jsou **albíni**. Jsou poměrně vzácní. Rozdíl mezi běloušem a albínem spočívá v absenci pigmentu v pokožce u albínů, u nichž se také někdy vyskytuje modrá barva očí, které stejně jako kůže postrádají pigment.

Izabely neboli žluťáci či palomino mají srst žluté barvy různých odstínů. Hříva a ocas mají světlou, mléčnou barvu. Podle intenzity a odstínu zbarvení se rozlišují následovně: světlá izabela, izabela, tmavá izabela.

Plaváci mají barvu podobnou izabelám, hříva a ocas jsou ale tmavé barvy. Nohy často bývají výrazně tmavší než základní barva. Často se vyskytuje hřbetní (úhoří) pruh. Základní rozdělení podle intenzity a odstínu zbarvení: světlý plavák, plavák, tmavý plavák, šedý plavák (myšák).

Koně s nepravidelně rozloženými většími plochami nepigmentované kůže a srsti, které se střídají s pigmentovanými plochami s barevnou srstí, se nazývají **strakošové**. Zbarvení hřívy a ocasu se řídí zbarvením těla. Podle základní barvy se rozeznává: žlutý strakoš, červený strakoš, hnědý strakoš a černý strakoš. Kopyta mohou být dvoubarevná (béžovo-černá). Hříva a ocas mají obvykle jeden odstín, ale někdy se vyskytují koně s žíněmi dvou barev, které odpovídají barvě srsti a skvrn.

Albín

Izabela

Plavák

Strakoš

Černě skvrnitý bělouš

Červeně skvrnitý bělouš

Hnědě skvrnitý bělouš

VÍTE, ŽE...

Hříbata vybělujících běloušů se nikdy nerodí s bílou srstí – po narození jsou černá nebo hnědá a první známkou bílé barvy jsou drobné bílé chloupky, které se nejčastěji objevují na hlavě. V okamžiku vybělování se začínají bílé chlupy rozšiřovat a postupně pokryjí celé tělo.

Pigmentace se vyskytuje také u běloušů a říká se jí skvrnitost. Obvykle jde o větší či menší skvrny nepravidelných tvarů. Objevují se většinou po celém těle

Smíšený bělouš

Huba skvrnitého koně je často také skvrnitá. Tato varianta se nazývá žabí huba

a nevybělují. Bělouš může být černě, červeně nebo hnědě skvrnitý.

Zbarvení koní může být velmi různorodé. Kromě základního, které jsme si zde představili, se vyskytuje řada dalších prvků popsaných v odborné literatuře. Bělouši mohou mít tečkování, hnědáci mohou být grošovaní či prokvetlí, plaváci mohou mít hřbetní (úhoří) pruh nebo oslí kříž.

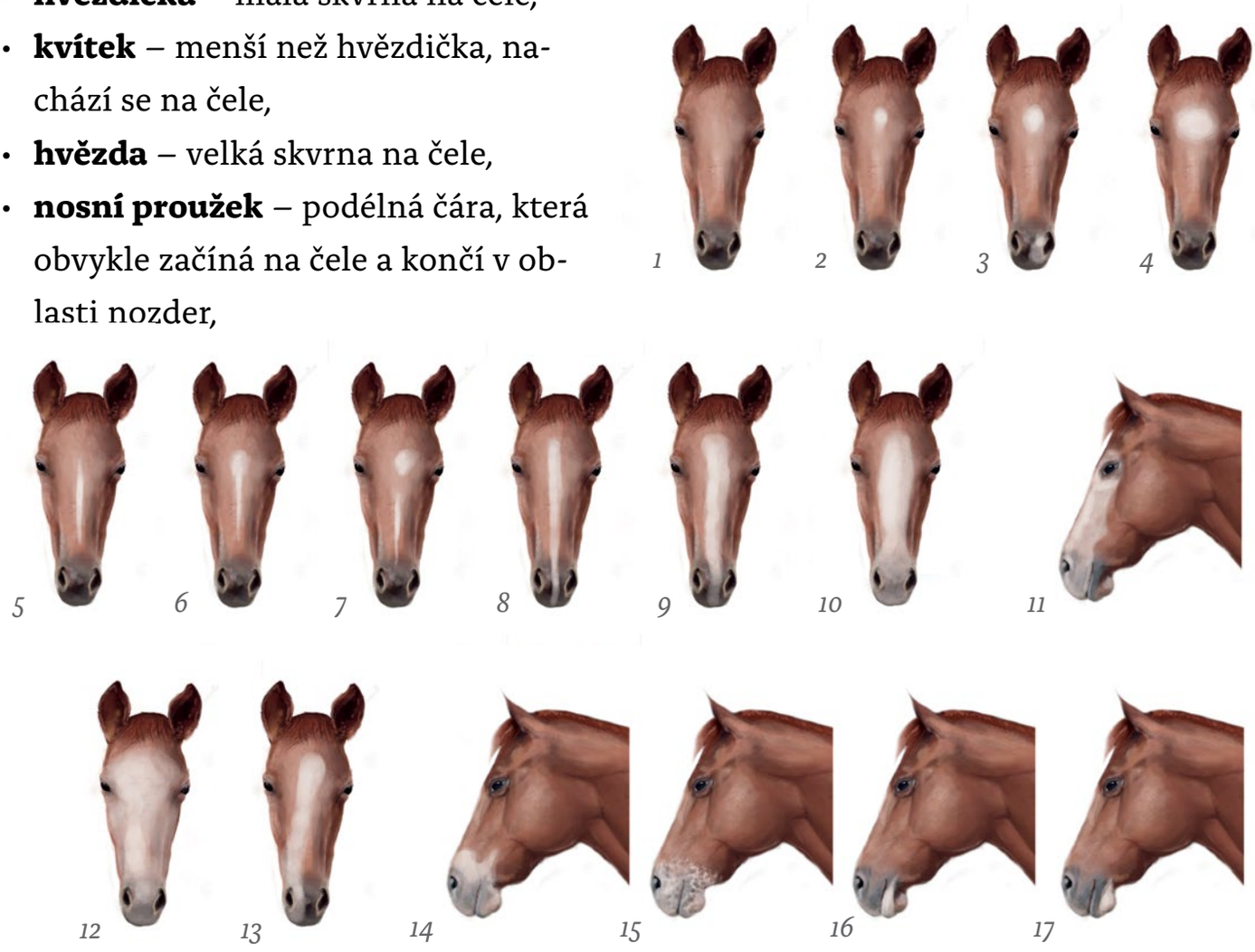

Nevybělující bělouš

Odznaky jsou bílé skvrny na základní barvě koně. Kůže pod nimi má méně pigmentu. Odznaky se vyskytují na nohou a hlavě koně. Jejich velikost a tvar jsou neměnné, a proto jsou vyznačeny v popisu v identifikačním průkazu koně.

ODZNAKY NA HLAVĚ:

- **hvězdička** – malá skvrna na čele,
- **kvítek** – menší než hvězdička, nachází se na čele,
- **hvězda** – velká skvrna na čele,
- **nosní proužek** – podélná čára, která obvykle začíná na čele a končí v oblasti nozder,
- **lucerna** – podélný pás procházející hlavou koně, sahající až k očím a nozdrám,
- **lysina** – podélný pás, který začíná na čele a končí v oblasti očí.
- **prokvetlé čelo** – jednotlivé bílé chlupy nepravidelně rozmístěné na hlavě, obvykle v oblasti čela,

Příklady odznaků na hlavě: 1. prokvetlé čelo, 2. kvítek, 3. hvězda a levostranná šňupka, 4. kruhovitá hvězda, 5. nosní proužek, 6. hvězda přecházející v nosní proužek, 7. hvězda a nosní proužek, 8. úzká lysina, 9. lysina, 10. široká lysina, 11. lucerna z boku, 12. lucerna zepředu, 13. pravostranná lysina, 14. mléčná huba, 15. žabí huba, 16. horní žabka, 17. spodní žabka

Odznaky na končetinách: 1. korunka; 2. patka; 3. spěnka do poloviny bílá; 4. spěnka; 5. spěnka do poloviny spěnkového kloubu bílá; 6. spěnkový kloub bílý; 7. spěnka nad spěnkový kloub bílá; 8. spěnka do ⅓ holeně bílá; 9. spěnka do ½ holeně bílá; 10. spěnka do ½ holeně bílá; nepravidelná; 11. spěnka do ¾ holeně bílá; 12. spěnka bílá; vzadu nad spěnkový kloub; 13. holeň bílá; 14. holeň bílá; do ½ kolene; 15. holeň bílá; nad koleno; 16. holeň bílá; vysoko nad koleno

- **šňupka** – malá skvrna mezi nozdrami koně,
- **pysk** – bílý prvek na dolním nebo horním rtu,
- **mléčná huba** – rozsáhlá skvrna na hubě koně, pokrývající pysky, nozdry a část nosní kosti,
- **žabí huba** – nepravidelné skvrny na pyscích a nozdrách.

ODZNAKY NA NOHÁCH:

- **korunka** – bílá skvrna v oblasti korunky (místo, kde osrstěná část nohy přechází v kopyto), v okolí kopyta,
- **patka** – bílá skvrna na patkách.

ODZNAKY VYŠŠÍ:

- **bílé zbarvení** na vyšších částech nohou, popisované na základě zbarvené oblasti, např. spěnka do půl holeně bílá, spěnka nad spěnkový kloub bílá.

Typy koní

Orientaci v tak rozmanité skupině zvířat usnadňuje dělení na jednotlivé typy. Vzhledem k charakteru a stavbě těla lze rozlišit tři typy koní: teplokrevné, chladnokrevné a pony.

TEPLOKREVNÍ KONĚ

Často jsou nazýváni ušlechtilými kvůli své lehké tělesné konstituci a elegantnímu pohybu. Mají kompaktní a odolné kosti a dobře vyvinuté svaly. Jejich kůže je

Arabský plnokrevník

Anglický plnokrevník

relativně slabá a umožňuje velmi dobrou termoregulaci. Pro tento typ koní je charakteristický vznětlivý temperament – jsou neuvěřitelně obratní, rychlí a mají pevný charakter. Někdy mohou být hůř ovladatelní, a i když jsou člověku oddaní, projevují vůdčí rysy. V rámci skupiny koní charakterizovaných jako teplokrevníci se vyskytují různé kombinace základních plemen. Nejušlechtilejšími teplokrevnými plemeny jsou arabský plnokrevník (s označením oo) a anglický plnokrevník (xx). Křížením těchto plemen vzniklo angloarabské plemeno (xxoo). Křížení s jinými plemeny dalo vzniknout dalším a stejně krásným koním.

Chladnokrevník plemene tinker (irský cob)

Chladnokrevník plemene clydesdale

Belgický chladnokrevník

CHLADNOKREVNÍ KONĚ

Chladnokrevníci mají svalnatou stavbu těla a díky tomu jsou velmi robustní. Díky své síle jsou skvělí jako tažní koně. Jejich tělo je zavalitější, nohy jsou kratší a silné. Kopyta mají obvykle kulatý tvar. Kůže je silná a nachází se pod ní vyšší vrstva tuku. Krk a zadek jsou výrazné. Co se týče výšky, ta je spíš střední – v kohoutku přibližně 150–157 cm. Jejich chov není příliš náročný, protože nemají vysoké požadavky – obvykle jsou odolní a zdraví. Mají velmi přátelskou povahu, jejich robustní vzhled může na první pohled trochu klamat. Jsou to ochotní pracanti, a i když jsou trochu pomalejší, skvěle si poradí s velkou zátěží. Nejlépe jim vyhovuje pohyb krokem.

PONY

Pony charakterizuje vynikající obratnost a šikovnost. Díky vysoké inteligenci je není snadné vycvičit. Dobře vychovaný a vytrénovaný pony je skvělý jezdecký kůň pro děti. Výška by neměla přesáhnout 148 cm (149 cm s podkovami) a lze je rozdělit do čtyř základních skupin: A (do 121 cm), B (do 131 cm), C (do 141 cm), D (do 149 cm). Hodnoty se uvádějí při měření s podkovami. Stavba těla

a robustnost jsou různorodé a závisejí především na genetických faktorech. V současnosti jsou pony častěji chováni v ušlechtilejším, jezdeckém typu.

Pony plemene falabella je nejmenším koněm na světě, jeho výška v kohoutku nepřesahuje 76 cm

Velšský pony

Drezurní jezdecký kůň

Koně se dále dělí podle účelu využití. Zařazení do jednotlivých skupin souvisí s přirozenými předpoklady a vlastnostmi, které jsou podmíněny geneticky. Rozdělení také zohledňuje temperament, stavbu těla, chování, vytrvalost a kondici.

Westernový jezdecký kůň

Dostihoví koně

JEZDEČTÍ KONĚ

Primárně se využívají k práci pod sedlem. Stavba jejich těla je silná a pevná, ale zároveň lehká. Velmi důležitý je hřbet – tělo jezdeckého koně musí být dobře vyvinuté a osvalené. Tito koně vynikají obratností, vytrvalostí, energií a soutěživým temperamentem. Měli by dobře snášet delší a intenzivní zátěž. Negativní vliv na jejich užitkovost mohou mít dysfunkce oběhového systému a poruchy dýchacího nebo kardiovaskulárního systému. Vynikajícími jezdeckými koňmi mohou být jak koně teplokrevní, tak koně chladnokrevní, ale teplokrevníci mají významnou převahu. V závislosti na individuálních predispozicích mohou projevovat talent pro drezuru nebo skoky.

Parkurový jezdecký kůň

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Encyklopedie jízdy na koni*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.